

Решавањето на косовскиот проблем ја отвори Пандорината кутија речиси во сите светски хемисфери. Сè почесто и сè погласно се зборува за статусот на десетици спорни региони во светот. Колку тие се подготвени за самостојност, колку ја заслужуваат сувереноста, кој ги поттикнува на сецесионизам, се само дел од низата прашања кои секојдневно се поставуваат во дипломатските кулоари и се анализираат во јавноста.

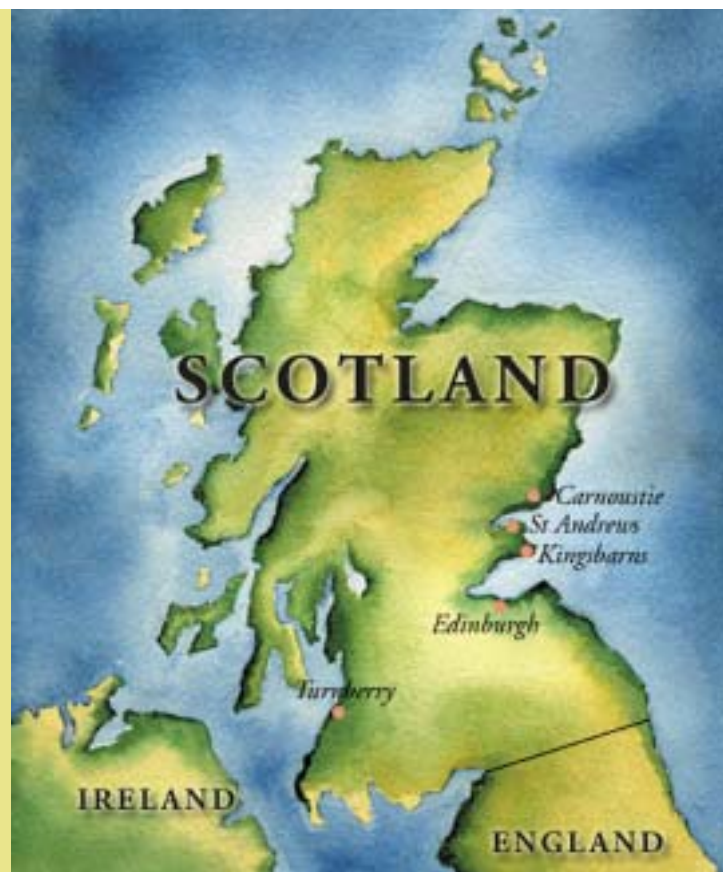
Пишува: Мишко ТАЛЕСКИ

Преповторената теза дека идниот косовски проект ќе биде уникат, создаден сам за себе, дека нема да претставува преседан во меѓународното право е лажна флоскула, која ќе предизвика катаклизмични реакции низ светските простори. Во рамките на овој текст одблизу ќе ги претставиме само неколкуте области, кои последниве децении ги нишаат односите меѓу големите сили, а за нив се воделе и се водат војни, при што тероризмот се користи како средство за постигнување политички цели. Речиси секоја трета држава на планетата има свое Косово во сопствените граници.

МЕЃУ АВТОНОМНОСТА И НЕЗАВИСНОСТА

ЗДРАВИЦА СО ШКОТСКО ВИСКИ ЗА НЕЗАВИСНОСТ

Речиси триста години по влегувањето на Шкотска во Обединетото кралство, Шкотите посакаа да се осамостојат, да имаат своја држава. До пред некое време таа идеја беше речиси незамислива. Денес мнозинството жители во овој дел на островот сакаат самостојност наместо лабава држава каква што е сега Велика Британија. Неодамна новиот претседател на шкотската Влада јавно ја изговори тезата дека во наредниот период Шкотска ќе се залага за стекнување државност. Се очекува одлуката за таквиот чекор да биде верификувана на референдум, кој би се одржал најдоцна до 2010 година. Многу аналитичари сметаат дека шкотскиот случај не датира од поново време, туку дека тој со децении се провлекувал низ идеите на политичките претставници од таа област. Можеби сега е созреано времето да се преземат конкретни чекори. Исто така, напливот на сецесионизам на британскиот остров дојде како последица на многу такви слични случаи, кои денес ги има на европската територија, но и во Азија. Европа не може да го запре тој процес. Дел од Шкотите се повикуваат и на косовскиот случај и сметаат дека тој не може да биде преседан, туку дека по иста траекторија би тргнале и други народи кои копнеат да живеат во своја татковина, а не под контрола на власта во Лондон. Надалеку прочуеното шкотско виски сега служи за наздравување во прилог на независна Шкотска.

СЕВЕРНА ИРСКА - ДОАЈЕН НА ЕВРОПСКИТЕ СПОРОВИ

Најдолгиот судир на територијата на Европа, кога се во прашање спорните региони, е забележан во Северна Ирска. Уште во XII век Англичаните тргнале во освојување на Ирска и им биле потребни дури 400 години за целосно да завладеат со тие подрачја. Со нивното доаѓање, со посредство на религијата, вештачки биле создадени две непријателски општества, во рамките на едното кое дотогаш постоело. Ирците биле католици, а Англичаните протестанти. Мнозинството било дискриминирано, а во текот на историските прилики се создал длабок јаз меѓу заедниците. Во 1921 година Англичаните ја поделиле Ирска на самостојна држава Република Ирска, која брои 90 отсто католици и Северна Ирска, која има мнозинство протестанти, но таа останала во составот на Велика Британија. Судирите продолжуваат бидејќи католичкото малцинство во Северна Ирска постојано е дискриминирано и тоа тежнее кон обединување со Република Ирска. Секоја страна во спорот има свои паравоени актери: католиците - Ирската републиканска армија, Одбраната на црвената рака и Алстерското одбранбено здружение. Во 1998 година конечно, преку долги преговори со посредство на САД, бил постигнат договор за елиминирање на тензиите. Тој во себе содржи забрана за употреба на сила, распуштање на паравоените формации, полагање на оружјето, повлекување на британските трупи, признавање на правата на самоопределување и сл.

ГРУЗИЈА - ЧЛЕНСТВО ВО НАТО ИЛИ РАСПАЃАЊЕ НА ЗЕМЈАТА?

Што се однесува до постсоветските републики, Грузија е една од оние на кои ѝ се прогнозира деструктивна иднина. Јужна Осетија и Абхазија и нивните барања за независност и присоединување кон Русија, се области во кои Тбилиси не може да воспостави целосна власт. Двата региона се повикуваат на косовскиот случај и бараат ист третман. Што се однесува до историските прилики на грузиската држава, тие би оделе со следната хронологија. Во XIX век таа била дел од

царска Русија. Во 1918 година прогласила независност, а три години подоцна влегла во составот на СССР. По неколкудецениска статус кво состојба, во 1989 година почнале барањата за автономија на Јужна Осетија. Дошло до насилства и тоа е причината за распоредување руски миротворци во таа област. И во случајот со Абхазија прстите ги вмешал Сталин, кога во 1931 година ја припоил кон Грузија. Оттогаш наваму таму тензиите растат. Во 1992 година избила криза во Абхазија. Сепаратистите ги потиснале државните воени сили, па Грузијците ја напуштиле областа. Две години подоцна Абхазија прогласила независност, се потпишало примирје и дошле руските сили под закрила на ООН, кои се разместиле по линиите на разграничување. Во 2002 година САД и Велика Британија испратиле специјални сили за да им помогнат на грузиските власти во борбата против тероризмот. Наредната година е сменет Едуард Шевернадзе, иако ја имал западната поддршка. Во 2004 година за нов претседател, со 96 отсто гласови на изборите, е избран Михаил Шакашвили, кој подолго време живеел во САД. Денес Грузија е потенцијален кандидат за влез во НАТО. На тој чекор на западните земји остро се спротивставува Русија. Денес земјата е распната меѓу Истокот и Западот, меѓу членството во НАТО и распаѓањето на територијата.

МОЛДАВИЈА РАСТРГНАТА МЕЃУ РУСИЈА И РОМАНИЈА

Лидерот на самопрогласениот молдавски независен регион Приднестровје, Игор Смирнов, вели дека областа има поголемо право на независност од Косово и најави обединување со Русија. Тој предупредува дека без оглед на тоа што ќе се случи со косовското прашање, Приднестровје ќе работи на постигнување на својата цел. Инаку, оваа област е со доминантно словенско население. Во периодот од XVI до XIX век источниот дел од Молдавија, наречен Бесарабија, ѝ припаѓал на Русија, а западниот дел на Турција. Во 1878 година т.н. турски дел влегол во рамките на Романија, а во 1920 година и источниот. Во 1924 година била создадена молдавска автономна социјалистичка република во рамките на Украина, а во 1940 година Русија ја креирала Советската Република Молдавија. Во 1991 година Молдавија прогласила независност и оттогаш е член на Заедницата на независни држави. Како причина за самостојноста била желбата на мнозинството молдавски жители еден ден да ѝ се приклучат на етнички сродната Романија. Во 1992 година, по пропаѓањето на Советскиот сојуз, двете страни накратко војуваа и сè уште ги раздвојуваат руските сили. Западот смета дека присуството на руската војска им штети на напорите да се дојде до компромисно решение меѓу спротивставените страни, но Москва сè уште ги држи работите под своја контрола. Меѓународната заедница не ја признава независноста на Приднестровје, но не стивнуваат залагањата на оние кои сакаат да се отцепат. Смирнов бара Русија дури и да ги зголеми своите си-

ли во регионот. Со тоа Молдавија има неизвесна иднина. Младата држава брои околу четири милиони жители и светските аналитичари не ѝ предвидуваат долгорочно опстојување на геостратешката и на геополитичката сцена.

ПРОБЛЕМОТ КОЈ ГО СОЗДАДЕ СТАЛИН

Сувереноста на оваа област не ја призна ниту една држава или меѓународна организација на светот. Но, залагањата за независност продолжуваат. Самопрогласената република издвоила четири територијални единици, од кои некои одговараат на азербејџанските реони, а други користат различни граници. Нагорно Карабах го присвојувал и делот наречен Шахумиан, кој не е дел од автономната област. Политичките претставници на Шахумиан прогласиле независност заедно со Карабах, па потоа дошло до влегување на тој регион во рамките на републиката. За разлика од Нагорно Карабах, Шахумиан останал под азербејџанска контрола. Инаку, соседната Ерменија ја поддржувала сецесијата на Карабах и ѝ давала воена поддршка. Официјален Ереван не само што го освојувал овој

регион, туку и уште 20 отсто од околната територија. Тоа се случувало во периодот на распаѓањето на Советскиот сојуз. Денес во овој дел од светот работите повторно стануваат непредвидливи. Случајот со Косово ги поттикнува официјалните ерменски власти да побараат ист аршин и за територијата која ја сметаат за своја - Нагорно Карабах. Премиерот на Ерменија, Серж Саркисјан порача - доколку Западот го признае Косово, тогаш мора да го признае и Нагорно Карабах. Дали со тоа Косово останува единствениот случај во светот?

регион, туку и уште 20 отсто од околната територија. Тоа се случувало во периодот на распаѓањето на Советскиот сојуз. Денес во овој дел од светот работите повторно стануваат непредвидливи. Случајот со Косово ги поттикнува официјалните ерменски власти да побараат ист аршин и за територијата која ја сметаат за своја - Нагорно Карабах. Премиерот на Ерменија, Серж Саркисјан порача - доколку Западот го признае Косово, тогаш мора да го признае и Нагорно Карабах. Дали со тоа Косово останува единствениот случај во светот?

ЧЕЧЕНСКИОТ КОНФЛИКТ ПОСТАР ОД ДВА ВЕКА

Покрај Косово, Чеченија е најекспонирано случај на сепаратизам во светот. Веќе не се води статистика за жртвите, без оглед дали станува збор за воени или за цивилни, ниту, пак, за материјалните опустошувања. Изминативе дваесеттина години Русија пред себе имаше голем предизвик - да го зачува или да го наруши сопствениот територијален интегритет. Во случајот со Чеченија аналитичарите гледаат две причини: нафтата и исламскиот фактор. Иако нам судирот ни е познат уште од периодот на распаѓањето на СССР, сепак тој е стар повеќе од два века. Русија ја освојувала Чеченија во 1858 година. Низ историјата се познати три фази на воениот судир меѓу Русите и Чечените: за време на царска Русија, за време на Советскиот сојуз и по распаѓањето на Сојузот. Во 1991 година генералот Дудаев прогласил независност на Чеченија. Најкрвавите дејствија се случиле во периодот од 1994 до 1996 година. Во 1997 година Елцин и Масхадов потпишале официјално примирје, но останал проблемот на независноста. Безвластието продолжило. Се утврдило шеријатско право на уредување. Во 2000 година Русија почнала нови воени операции и главниот чеченски град Грозни го срамнува со земја. По тоа Москва воспоставува своја власт на чело со Кадилов. Сепак, терористичките напади продолжуваат. Еден од најгрозорните е оној во училиштето во Беслан, при што биле убиени стотици

деца. Во 2003 година Русија организираше референдум на кој мнозинството од населението во Чеченија се изјасни за останување во рамките на Руската федерација. Во мај наредната година го убија претседателот на Чеченија, Кадилов. За нов претседател е избран Алханов. Во 2005 година е убиен Аслан Масхадов, а воените дејства ги продолжи Шамил Басаев кој, пак, минатата година е ликвидира во операција на руските сили. Денес Русија смета дека Чеченија е пацифицирана.

ДЕЦЕНИСКА БИТКА НА ЕТА ПРОТИВ ШПАНИЈА И ФРАНЦИЈА

Баскија е еден од најчувствителните региони во Европа. Поимот современ тероризам можеби токму таму беше најзастапен и најекспониран. Но, овој проблем не е присутен само последниве децении. Уште во време на Римското царство Баскија била поделена меѓу различни племиња. Кон средината на III век, Баскијците од

двете страни на Пиринеите се кренале против Римјаните, бидејќи нивната територија постојано се намалувала. Според традициите, Баскија била поделена на седум региони. Северната зона ѝ припаѓа на Франција, а јужната на Шпанија. Шпанскиот дел од Баскија е административно поделен на два дела. Првиот ја сочинува Баскиската земја, а вториот Навара. Поделбата е направена под притисок на баскиските националисти. Двата дела на шпанска Баскија имаат голем степен на автономија. Здравството, школството, земјоделството и стопанството се наоѓаат во рацете на Баскијците, а имаат надлежности и во полициските сектори. Во речиси секој информативен извештај Баскија се доведува во контекст со сепаратистичката организација ЕТА, која досега извела низа терористички акции со голем број невини жртви. Таа била основана во 1959 година и неа ја сочинувале различни фракции на екстремните баскиски националисти. Името ЕТА е кратеница од Еускади Та Аскатасуна, што во превод значи "Баскија и слобода". Цел на организацијата е независна Баскија. Настанала од една студентска организација, која се борела против диктатурата на генералот Франко. Владите на Шпанија и на Франција, како и САД и ЕУ, ја сметаат за терористичка организација. Досега од нејзините напади загинале околу 800 лица. Се проценува дека денес ЕТА е најактивната терористичка организација во Западна Европа. Нејзината борба против двете влади, во Мадрид и во Париз, трае повеќе од 30 години. И покрај тоа што досега се објавени неколку официјални примирја, сепак продолжува борбата за независност.